

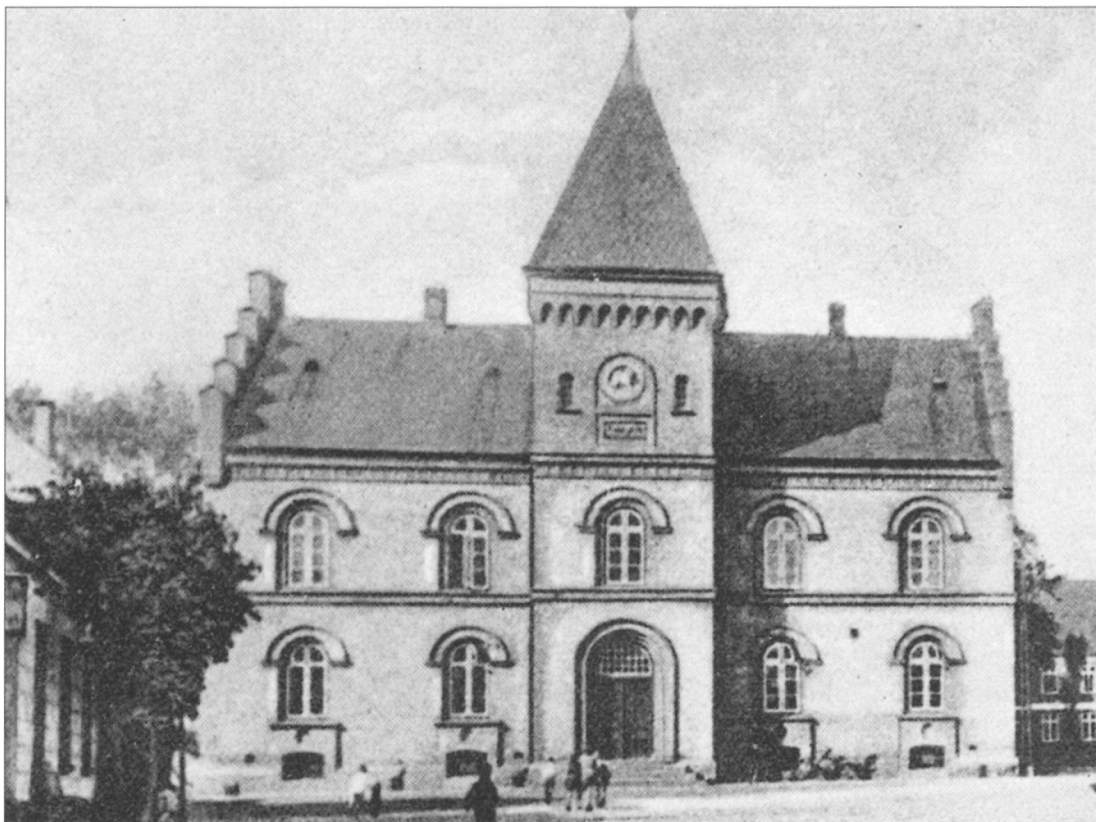
En gårdbrand i Roust – en social tragedie

Af Søren Manøe

Den 25. juni 1895 var en ung kone ved at gøre klar til bading på deres husmandssted på Roust Mark. Af uforklarlige årsager udbrød der brand ved den store bageovn, der lå i den nordlige ende af staldbygningen. Staldlængen havde stråtag, hvortil ilden brede sig, og ejendommen nedbrændte. Den unge kone var alene hjemme med sine to børn, Christian på 5 år, født d. 2. november 1889, og spædbarnet Laurids der var halvanden måned gammel, født d. 10 maj 1895. Stedets beboere var Inger Marie Lauridsen, der var født i Veldbæk, Jerne Sogn i 1859 datter af gårdmand Laust Thomsen og Maren Madsen, og hendes mand, Jens Husted Christensen, født 1861 på ejendommen i Roust, som hans forældre havde overladt ham i sommeren 1881, mod at de fik aftægt på gården. Forældrene var husmand Christen Christensen og Anna Marie Thomasdatter. Hvordan ilden var opstået fremgår af Inger Marie Lauridsens forklaring. Gården var en vinkelejemdom med stuehuset beliggende øst-vest. Vestenden var sammenbygget med staldlængen, der var beliggende nord – syd. Stuehusets ene side var tækket med træspån, medens den anden var tækket med tjærefilt.

Ilden var opstået i bryggerset, der lå i den nordligste ende af staldlængen, hvor også husets bageovn var placeret. Den omtalte eftermiddag »havde hun fyret i ovnen i bryggerset, først med klyne (mosetørv) og træstykker og senere med lyng, og at hun derefter tog asken

ud og lagde den ovenpå ovnen. Bryggersdøren, der er til at åbne indad, stod åben, ligesom der var en rude itu i det nordre vindue, medens det vestre vindue var helt ude, idet hun dog under opfyringen havde slået et par gamle sække for åbningen. Mellem ovnen og døren til bryggerset stod en tønde med cement, over hvilken der var lagt et par gamle sække. Efter at opfejningen var tilendebragt, forlod hun bryggerset for i stuehuset at hente brødene, der skulle sætte ind i ovnen. På gulvet i bryggerset lå der noget lyngsmuld, i nærheden af tøndens med cement nogle totter lyng. Da hun forlod bryggerset, bemærkede hun ikke, at der var ild noget steds, navnlig heller ikke i det på gulvet liggende lyng. Hun var derefter kun inde i stuehuset i en halv snes minutter, og da hun trådte ud af stuehuset med brødene, så hun, at luen fra bryggerset slog langs op ad yderkanten af den udadstående dørplade, og derefter skråt ud af døråbningen op til tagskægget, som ilden allerede havde grebet fat i, og hvorfra den hurtigt brede sig videre, idet de af hende gjorde forsøg på at slukke ilden var ganske frugtesløse. Om grunden til ildens opkomst kunne hun ingen oplysning give, men hun formodede, at ilden (havde bredt sig) under påvirkning af det stærke lufttræk, der måtte have været i bryggerset«. Det blæste den dag kraftigt fra nord-vest. Fra glødende tørvesmuld ved indfyrringsstedet, gennem lyngsmuldet havde ilden forplantet sig først til lyngtotterne og derfra til

Varde Rådhus fra 1872 med arrestbygningen der ligger skjult til venstre, ca. 1914. Foto i Varde Bys historie.

sækkene på cementtønden og fra disse atter til døren. Hun erkendte i det sidste over hende afholdte forhør, at hun havde båret sig uforsigtig ad, men hun fastholdt tillige, ligesom under alle de tidligere forhør, at hun »ikke med vilje havde forårsaget den omhandlende ildsvåde«. Samtlige bygninger nedbrændte. Desuden indebrændte seks smågrise samt en del indbo. Da bygningerne var lavt forsikrede, led familien en del tab på disse, i modsætning til løvsøret der var forsikret andet steds. Manden var ikke hjemme, da branden udbrød, idet han var på

dagarbejde på en ejendom i nærheden, men blev hentet hjem, mens branden stod på. Branden skulle udvikle sig til en tragedie for familien, viser sagens senere forløb. I sagen er der, foruden de officielle dokumenter, bevaret en del korrespondance og notater ført af husets ejer, Jens Husted Christensen. Der skal i det efterfølgende også refereres til disse. Brandens årsag måtte undersøges, og sognefoged Søren Nielsen afgav forklaring for fuldmægtig Thorsen tre dage senere. I rapporten fra d. 28. juni hedder det blandt andet: »På anledning forkla-

rede sognefoged Nielsen, at brandlidte (Jens Husted) ikke er nogen særlig anset mand. Han har tumlet en hel del om med ejendomshandler og egentlig aldrig rigtig passet sit arbejde. Det nedbrændte hus var således i temmelig forfalden stand, og ejendommen er i det hele forsumt«. For omtrent et år siden var ejendommens tilstand blevet indberettet til branddirektionen, som havde nedsat assurance fra 1900 kr. til 1100 kr. Sognefogeden sluttede med, at »brandlidte har som sagt altid forholdt sig, som en ligegyldig og noget sløv person ... og at brandlidte sad temmelig fortrykt (økonomisk dårligt) i det«. Betjent Hansen afgav d. 21. september en rapport, som antydede: »Brandlidte er ikke den indskrænkede person, han giver sig ud for, tværtimod han forstår derimod at fremstille sig som sådan«. Konen bliver betegnet som »vildere« (medgørlig) og noget »indskrænket«, medens han får betegnelsen »mere tiltalende«.

Arrestationerne

Ejendommens stand og Jens Hustedes dårlige omdømme kan have været årsagen til, at han to dage efter branden blev anholdt og indsat i Varde Arrest. Her sad han i to dage, inden han blev løsladt. En mistanke om ildspåsættelse var frafaldet, da han ikke var i hjemmet på tidspunktet, hvor branden opstod. Dermed var mistanken om ildspåsættelse ikke slut. Konen, Inger Marie Lauridsen, var jo hjemme, da branden brød ud. Nu indkaldtes hun til forhør på Rådhuset i Varde d. 11. oktober medbringende sit spædbarn for at afgive forklaring i brandsagen. Da barnet var blevet forkølet, og det var et dårligt vejr, fandt forældrene, at barnet burde blive hjemme den pågældende dag. Da moderen mødte op hos dommeren, og denne erfarede, at barnet ikke var med, erklærede han: »at da det nævnte spædbarn ikke var med, ville han ikke afhøre hende«. Hun blev

tilsagt til at give møde d. 15. oktober »og under ethvert tilfælde at medbringe sit barn«. Den 15. mødte hun så op medbringende sit spædbarn. Efter et forhør blev hun anholdt, mistænkt for brandstiftelse, arresteret og overført til arresten i samme bygning. I Jens Hustedes notater anfører han: »Hun var syg, da hun blev sat fast, hvad jeg sagde til dommeren og bad om, at hun fik lægehjælp, hvad han også lovede, men ikke holdt«. I politiprotokollen fremføres, at »der vil blive truffet enhver nødvendig foranstaltning til, at hverken anholdte eller barnet skal komme til at lide noget under frihedsberøvelsen«. Når hun anholdes og arresteres for brandstiftelse, sker det, som det fremgår af politiprotokollen, at hun er under mistanke for ildspåsættelse under påvirkning af manden, hvorfor hun skal isoleres fra ham.

Rets- og arrestationsforhold

Under sagen fremkommer et sammenfald mellem dommeren og borgmesteren, der er én og samme person. I dag forekommer det mærkeligt, at borgmesteren er blandet ind i retssagen, men retsplejen var en anden den gang. Borgmesteren, der var kongevalgt, var såvel borgmester, som dommer, politimester og byfoged, da den dømmende og udøvende magt endnu ikke var adskilt. Anklager og forsvarer havde ikke adgang til retsmøderne. De måtte i vidneværelserne instruere deres klienter. På grundlag af politirapporterne og deres egne vidners udsagn blev der udfærdiget forsvars- og anklageskrifter. Disse indlæg tilgik dommeren, der skulle inddrage disse i sine overvejelser før domsafsigelsen. Heller ikke pressen havde adgang til retsmøderne. Hvilke forhold bød man da de indsatte?

Varde Råd- og Tinghus, det nuværende Rådhus på Torvet fra 1872, var retsinstans for tre retskredse: Varde Købstad, Vester- og Øster Herreder samt Skads Herred. Hvordan Råd- og Tinghuset var indrettet, har vi et indgående

kendskab til, idet Ole Nørskov, Varde Lokalhistoriske Arkiv, har udforsket dette emne. Her skal dog kun refereres, at dommeren/politimesteren holdt retsmøder i stueetagen til venstre. Når han optrådte som borgmester, måtte han bevæge sig over i husets modsatte side, hvor byrådet og administrationen holdt til. I tingstuen, hvor retten blev sat, var der i 1872 en kakkellovn med klynkasse og ildtøj. Dommeren sad i en lænestol med grønt betræk bag et bord, hvorpå der stod en lampe. De to tingsvidner og den person, der var til afhøring, sad på stole med flettede sæder og ryg. Til indretningen hørte to sæt røde gardiner, to rullegardiner med snor og lod samt et servantesæt og to spybakker af jern. For arrestanterne var forholdene en ganske anden. Der var fire enkeltceller på hver etage. Dertil kom to dobbeltceller på første sal. I alt kunne arresten huse 12 fanger. Enkeltcellerne var udstyret med hængeskøjle og en dertil hørende spænderamme med hængelås. Om natten spændtes hængeskøjlen ud mellem de to vægge, og i dagtimerne blev skøjlen rullet sammen og sat ind i spænderammen, som fik sat hængelås på. Fangerne skulle bruge dagen til nyttigt arbejde. Om natten sov fangerne på en undermadras med en hovedpudemadras, et dobbelt, uldent tæppe gjorde det ud for en dyne. Der var en natpotte af jern til rådighed. Rummet blev opvarmet af en lille kakkellovn, og der var træskodder for vinduerne. Myndighederne var bange for, at fangerne ville misbruge åben ild til at anstifte brand, så om aftenen var der bælggravende mørkt i cellerne, og de indsatte kunne ikke gøre andet end at lægge sig til at sove. Indretningen af dobbeltcellerne på første sal var identisk med enkeltcellerne. Dog blev her ikke brugt hængeskøjler som sovesteder men to jernsenge, der om dagen blev slået op mod væggen og aflåst med en hængelås. I disse celler sad

personer, som afsønde korte straffe. Her var også indsat folk, der var syge, og derfor skulle være under overvågning. Til at sidde ved disse fanger blev der hyret folk ude i byen. Mon ikke Inger Marie har haft en sådan dobbeltcelle?

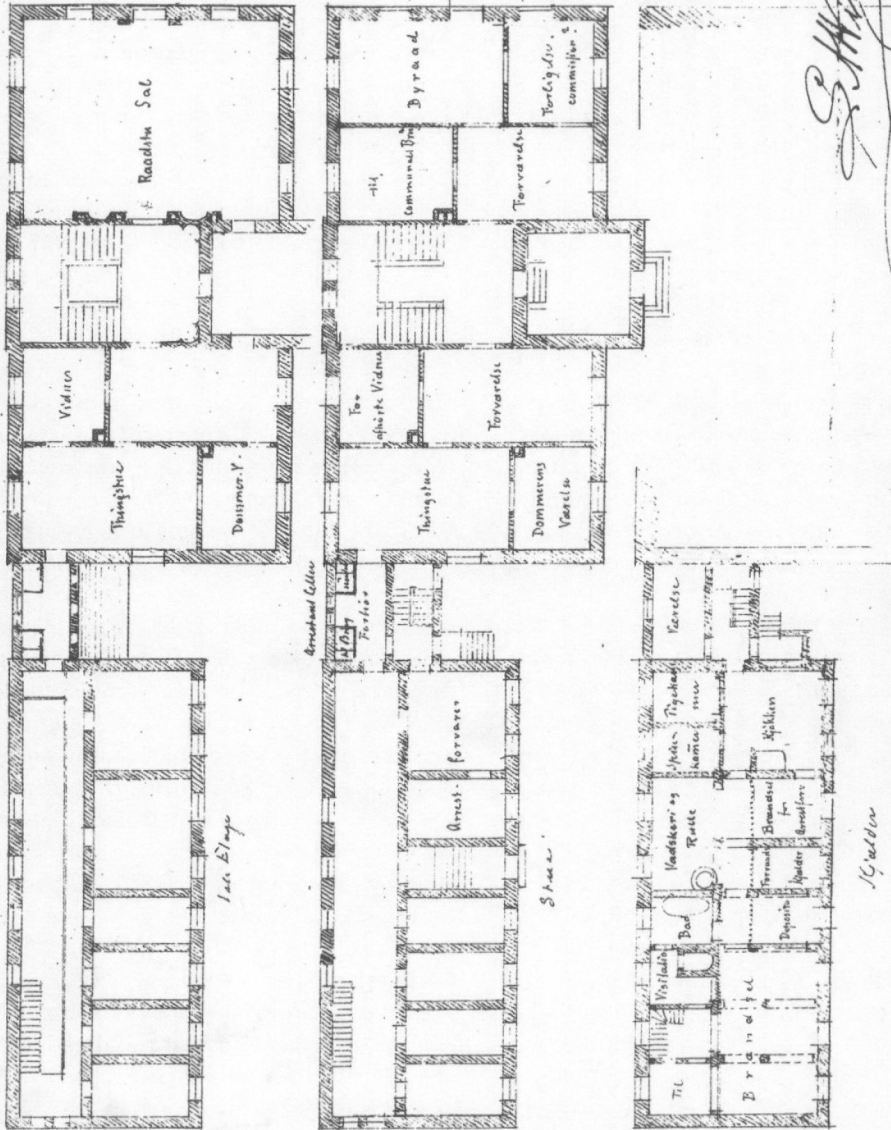
Forhørsdommer og borgmester

Borgmester Laurids Borberg var i 1893 af kongen blevet udnævnt til borgmester i Varde. Han var født i Udby Sogn, Thisted Amt, hvor hans far var proprietær og stænderdeputeret. Efter endt skolegang i »Almueskolen« og derefter i den »Lærde skole« i Ålborg, blev han 1857 optaget på Universitetet, hvor han bestod embedseksamen i 1863. Han blev derefter optaget på reserveofficersskolen og udnævnt til reserveofficer. Han blev genindkaldt til krigen 1864, hvor han blev beordret til Isted. Han var med til at bevogte overgangen over Slien ved Slesvig, deltog i slaget ved Sankelmark og tilbagetoget til Dybbøl. Han blev hårdt såret i stormen på Dybbøl d. 18 april 1864 og blev taget til fange og ført til Johanniterlazarettet i Flensborg. I slutningen af august blev han løsladt og hjemsendt. Herefter var han 1866-69 herredsfuldmægtig i Nørresundby og derefter sagførerfuldmægtig til 1872, hvor han nedsatte sig som selvstændig sagfører i Ålborg. I 1885 udnævntes han til birkedommer på Læsø, hvor han var til sin udnævnelse som borgmester i Varde i 1893. Efter årene her forflyttedes han i 1899 til et embede ved Nørhald med flere Herreder i Randers. På grund af sygdom måtte han frasige sig embedet, flyttede til København, hvor han døde i 1909.

Anklagen

Sagen udviklede sig i omfang for Inger Marie, men ikke i indhold. Der afholdtes ikke færre end 18 retsmøder, medens hun sad arresteret. Hun blev anklaget for ildspåsættelse og til dels assurancesvig. Dommeren, der selv havde været

Udbygningsprojektets Forslag.

S. Winstrup
feb. 1870.

Arkitekt Winstrups tegning fra 1870

Plan over arresthusets tre etager. Tegning udarbejdet af arkitekt Winstrup i februar 1870. Vardes Lokalhistoriske Arkiv.

på brandtomten dagen efter ildens opståen, indhentede gennem sognefoged Søren Nielsen og betjent Hansen oplysninger om brandens opståen og omfang, men også personlige oplysninger om de brandlidte. Ved hvert retsmøde forsøgte dommeren at gennemhulle hendes forklaring om brandens opståen og tidsforløbet, især det sidste, hvor hun ændrede forklaring, om hvor mange minutter hun var borte for at hente brødene, herunder også problemer med spædbarnet, som krævede hendes opmærksomhed. Hun har dog næppe stået og set på uret, hvis hun har haft et, hvornår hun foretog sig det ene eller andet. Hendes ændrede forklaringer blev brugt igen og igen mod hende, men hun fastholdt kategorisk sin uskyld. Heller ikke veg hun en tøddel, da dommeren fremførte hendes mands påvirkning af sagen, deres dårlige økonomiske forhold, eller ejendommens misligholdelse som baggrund for assurancesvig. Dommeren anstillede endda et ildløsforsøg i arrestforvarerens bryggers i overværelse af en overbetjent og retsvidner, »om hvorvidt og hvor hurtigt ilden kunne forplante sig gennem et ubrudt lag af lyngsmuler, og det viste sig da, at ilden, når den blev tændt, vel lige kunne blusse op, men straks sluktes«. Især retsvidnet Glistrup, der tidligere havde været bager og farver og havde kendskab til ild, udtalte, at »han meget godt af erfaring ved, at ild ikke har let ved at forplante sig gennem lyngsmuler, som henligger på et gulv«, i modsætning til egentlig lyng. Foreholdt dommerens forsøg, nægtede hun stædigt. Opholdet i arresten var en belastning for de to. D. 13 december 1895 noterede dommeren, at »det lille barn ... i nogen tid har været upasselig, men hele tiden er blevet tilset af fængselslægen. Det er imidlertid nu ganske vel«. I sine optegnelser noterer faderen: »Min kone kunne ikke holde barnet varm og kunne formedels

den simple føde ikke give barnet tilstrækkelig die, hvorfor hun måtte give det vand at drikke og tørre brødkrummer«. Barnets helbred forringedes, og først i det nye år, d. 5. januar, døde barnet et kvart i otte om morgenen. »Barnet havde da i nogen tid skrantet og dagligt været tilset af lægen, hvis forskrifter med hensyn til barnets og moderens behandling nøjagtigt er blevet efterkommet«. Arrestforvarer Jensen blev afhørt i sagen og forklarede: »At han i morges gennem klappen til arrestantindens celle på sædvanligvis rakte hende sin morgendrik, og at hun da ikke omtalte noget angående, at barnet var dårligt ... et kvarters tid efter hørte han, at konen kaldte på ham. Han ilede da ind i cellen, og hun sagde da, at hun var bange for, at barnet var ved at dø. Hun gik da med barnet, og han fik også indtrykket af, at det hev efter vejret og var ved at dø. Han løb da straks ned efter sin hustru, og da hun kom, tog hun barnet fra moderen og lagde det ned i vuggen. I det samme tror han nok, at barnet trak sit sidste suk«. Han tilføjede, at han ikke mente, det var sandsynligt, at moderen kunne have tilføjet barnet skade. Arrestforvarerens kone afhørtes, og hun var enig i sin mands forklaring og føjede til, at hun antog: »At dødsårsagen har været, at barnet ikke havde kraft til at hoste op, således at det ikke kunne få tilstrækkeligt luft«. Samme dag sendtes bud til faderen, der af dommeren fik besked om barnets død. Den 8. januar skrev han et brev til sin kone, her gengivet i sin helhed: »Kære Hustru. Det meddeles dig hermed, at liget af vor kære søn, Laurids, vil blive begravet i morgen i vores familiegravsted på Grimstrup Kirkegård i overværelse af almindelig følge af deltagende venner. Kristian har det rigtig godt hos sine bedsteforældre, hjertelig hilsen fra ham og dine forældre. Jeg selv er ved godt helbred, og alt i hjemmet er i bedste orden. En kærlig hilsen til

dig, kære kone, fra mig, et tak for sidst, håbende du holder modet oppe under de indtrufne omstændigheder, indtil gensynets time atter kommer. Jeg beder dig gemme brevet, til vi atter mødes. Fra din hengivne mand, Jens«. Dagen efter blev barnet begravet på Grimstrup Kirkegård. I en takkenotits udtrykker Jens Husted: »sin hjerteligste tak, særlig takker jeg pastor Brandstrup i Grimstrup for de trøstende ord, han udtalte ved dets bære«. Den 4. februar blev arrestationen ophævet, og Inger Marie kunne nu efter 16 uger og 1 dag forlade arresten. Sagen mod hende blev dog først frafaldet d. 29. april 1896. Syg og knækket af opholdet og sorg vendte hun nu tilbage til sin mand, der i mellemtiden havde fået bopæl i Esbjerg. Sygdommen havde så stærk et tag i hende, at hun forblev syg hele sommeren og døde d. 15. november 1896. Her kunne sagen være endt, men den fik et efterspil.

Avissagen

Den lokal avis »Varde Avis« eller »Ribe Amtstidende« er forholdsvis tavs i denne sag. Der er et referat af branden, men ellers forholder avisen sig tavs om arrestationerne, retsforhørene og løsladelsen af Inger Marie. Dette gælder dog ikke »Demokraten«, socialisternes jyske avis med hovedkontor i Århus. De har åbenbart en lokal meddeler Skov i Sønner Varde, som er i forbindelse med Jens Husted. »Demokraten« omtaler hele sagen d. 8. juli 1897. I lidt svulstige og anklagende vendinger fremførtes anklagepunkter mod borgmesteren/dommeren i behandlingen af Inger Marie og det lille barn. Faderen havde flere gange ængsteligt spurgt til familiens befindende i arresten, men hver gang havde svaret været: »Vær de kun rolig, deres kone og barn lider ingen nød her!«. Cirka seks uger efter arrestationen erfarede han, at barnet også var blevet syg og henvendte sig derfor

til distriktslægen for at spørge til det. Lægen blev helt forbavset over det, da han aldeles ikke kendte noget til denne sag. Ifølge reglementet kom distriktslægen på ugentlige besøg i arresten, hvor han tilså fangerne. Hvorfor han ikke havde kendskab til denne sag, meldes der ikke noget om. Jens Husted nævner også i sine optegnelser, at han en tid senere tog til Varde med en del sengeklæder til konen og barnet. Borgmesteren nægtede imidlertid at modtage disse sengeklæder og trøstede manden med, at »barnet vel var sygt, men havde det bedre«. Ved juletid så moderen, at barnet sygnede mere og mere hen og frygtede for dets liv, hvorfor hun i fortvivelse »en dag endda gjorde forberedelser til at berøre sig selv livet, men i samme øjeblik begyndte det lille barn at klynke, og som hun senere fortalte sin mand, bevirkede det, at hun fuldstændig tabte modet til at fuldføre sin fortvivlede handling«. Den 6. januar kom der atter bud til Jens Husted Christensen, at han samme dag skulle møde på Rådhuset, da borgmesteren havde en meddelelse at give ham. »Hvor bestyrtet blev Christensen ikke, da han af borgmesteren blev modtaget med de ord: Ja, Jens Christensen, jeg har den triste meddelelse at give dem, at deres barn efter 5 dages hårdt sygeleje er død i arresten«. Da Jens Husted meddelte borgmesteren, at »barnet skulle jordes på sit fødesogns kirkegård, var det ganske betegnende, at borgmesteren helst så, at jordfæstelsen skete i Varde«. Jens Husted noterede også, »barnet var noget afmagret, da det døde mærket af mangel på næring. Min kone spurgte dommeren, 4 dage før det døde, om jeg ikke måtte se mit barn, før det døde, men dommeren gav en kort afvisning«. Avisen skriver videre, at da barnet var død, »kom opsynet ind og tog det lille barn for at iføre det ligklæder. Da opsynet var gået, gav moderen sine følelser luft i højlydt klageråb, og så hensynsfuld var man

mod hende, at hun kort tid efter modtog bud om, at hun skulle forholde sig rolig. Ligeledes var man så human, at nægte moderen at se sit barn, den gang det lå i kisten«. Barnet havde da opholdt sig i arresten i 12 uger. Samme dag, som barnet døde, var Inger Marie blevet syg, og ved sin løsladelse var hun stadig syg, så syg, at lægen forbød hende at rejse hjem, hvorfor hun måtte tilbringe endnu en dag i cellen. Efter at gården var brændt, var hendes mand flyttet til et hus i Esbjerg, som blev hendes fremtidige hjem. Han fortæller videre: »Hun kom syg hjem, og vi har søgt flere læger derfor, alle uden hjælp. Sygdommen er håbløs nu og har været det længe. Hun har ligget i sengen siden d. 15. marts og efter alt at dømme nu døden nær, og det som følge af uforskyldt varetægtsfængsel«. Han fik ret i sin antagelse, og d. 15. november 1896 døde hun. Der er næppe tvivl om, at retsforholdene og opholdet under kummerlige forhold i arresten var medvirkende til barnets død. Moderens styrke blev knækket og sønderbrudt af behandlingen under arrestationen og forstærket af sorgen over barnets død.

Sagen mod borgmester Borberg

Den politiske bevidsthed var vågnet her i sidste halvdel af 1800-tallet. Pressen var også blevet politisk. Den socialdemokratiske presse bredte sig landet over og var talerør for de små i samfundet. Også Jens Husted Christensens sag blev som nævnt ført frem i de socialistiske aviser. Indlægget d. 8. juli 1897 var et kraftigt udfald mod myndighederne for deres behandling af Inger Marie Christensen og hendes ophold i arresten, tillige barnets sygdom og død. I en artikel i samme blad d. 12. oktober fremgår det, at ministeriet havde pålagt borgmester Borberg at anlægge sag mod Demokratens redaktør Harald Jensen. Avisens omtale blev den direkte årsag til, at ministeriet måtte reagere.

*Borgmester Borberg, Varde 1883-1899.
Varde Lokalthistoriske Arkiv.*

Avisens synspunkt var dog, at det i stedet var ministeriets pligt at foranstalte en undersøgelse. Nu blev det avisens opgave at bevise borgmesterens forsømmelser i sagen mod Inger Marie Christensen. Avisen bebrejder, at det er svært for dem at få adgang til sagens akter, »anderledes for en regering, der kan tage enhver lille enkelthed op til grundig undersøgelse. Vi er sikre på at have ret, men vi er ikke sikre på at blive frifundne«. Avisen gengav også et brev fra Jens Husted, hvor han tilkendegiver, at avisens hele omtale af sagen »er en sandfærdig historie, og der er ingen overdivelse noget steds, og der er heller ikke glemt noget af stor betydning«. Sagen blev anlagt af borgmester Borbjerg og førtes ved retten i Århus. Borg-

mesteren var repræsenteret ved sagfører Høgh-Guldberg, Århus, der fremførte den »æresfornærmende« artikel som »usand og mortificeret«. Sagfører Harch, Varde repræsenterede modparten.

Efter adskillige retsmøder faldt der d. 1. september 1898 dom i sagen. Borgmesteren frikendtes for alle ærekrænkende udtalelser om hans person, og redaktør Harald Jensen idømtes en bøde på 300 kr. til Statskassen. I tilfælde af at han ikke kan udrede beløbet, erstattes bøden med 30 dages simpelt fængsel. Desuden skal han udrede retsgebyrer, skrivesalær og stempelpapirer, hertil kommer 40 kr. til borgmesterens sagfører Høegh-Guldberg og 20 kr. til modpartens sagfører Harch.

Erstatningssagen

Her slutter sagen ikke, idet Jens Husted følte sig uretfærdigt behandlet, dels i udtalelserne om hans person, beskyldninger om manglende omsorg for sin ejendom og samfundets behandling af hans hustru og søn under opholdet i Varde Arrest. Selv deler han erstatningskravet op i tre: ærekrænkelse, pekuniært (økonomisk) tab, sygdom og dødsfald. Han var imidlertid blevet bekendt med sognefoged Søren Niensens udtalelser om sin person, for i efterladte optegnelser tager han til genmæle og udtaler: »for at tilbagevise en så lav og formentlig ondskabsfuld udtryk, skal jeg derhos oplyse«, hvorefter han i et udkast til en brev forklarer, hvorledes han har forbedret sine ved købet forfaldne ejendomme og besætninger. Han forsøger at retfærdig gøre sig og omtaler en del af sine ejendomshandler, men peger også på, at »jeg havde for få midler og så mange ejendomme på en gang, at jeg umuligt selv kunne få det ordentligt passet ... betragt denne forklaring med sognefoged S. Niensens, da vil min personlige opførsel på dette område

møde stik modsat mening, som han har skildret mig«. Antagelig er det sagfører N. Nonboe i Varde, der hjælper ham til at søge fri proces. D. 15. maj 1896 skriver Varde Byfogedkontor til ham, at der fra Ribe Stiftamt var modtaget et brev, hvor »at der ikke fra det offentlige vedkommende findes anledning til at foretage videre i sagen«, dog beder man ham tilkænde-give, at hvis han fremsendte et andragende om fri proces, at sagen da kan optages enten for underretten (byretten) eller overretten i Viborg (landsretten), for at gøre krav gældende på erstatning med mere for varetægtsfængslingen af ham og hans hustru. Der blev udtaget stævning d. 7. juli, og d. 18. juli 1896 meddelte Nonboe ham, at justitsråd Nickelmann i Viborg var beskikket for ham til at føre retssagen om uforskyldt varetægtsarrest ved landsretten, og Jens Husted vil optræde som værge for sin hustru. Han anmodede Neckelmann om at få en personlig samtale med ham, forinden sagen påbegyndtes, hvilken Neckelmann vil imødekomme. Det ser dog ikke ud til, at Jens Husted benyttede sig af det, da Neckelmann rykkede d. 2. oktober for et besøg. Den 28. oktober sendte Jens Husted ham en redegørelse for sine økonomiske forhold på brandtidspunktet. Det fremgår heraf, at han på branddagen var ejer af boelsstedet i Roust, det der brændte, samt en eng i Roushøje, en byggeplads i Esbjerg og et hus ligeledes i Esbjerg. Han havde en del gæld i ejendommene, men ville være god for ca. 10.000 kr. I brevet imødegår han de beskyldninger, der var blevet rettet mod ham fra sognefoged Søren Nielsen og overbetjent Hansen. Den 17. maj 1897 blev sagen optaget til dom. Af dommen fremgår det, at retskravet ændres fra at omhandle hustruens anholdelse og arrestation fra. 15 oktober til d. 4. februar, hvor tiltale frafaldes, til »at den påståede erstatning tilkender ham dels på egne vegne dels på om-

meldte barns vegne ... Vel kan der nu, efter at hun som meldt, er afgået ved døden, ikke blive spørgsmål om tilkendelse af erstatning for den hende ved fængslingen tilføjede lidelse og tort, men derimod vil der, idet der ikke findes at kunne være tvivl om, at der ved fængslingen er tilføjjet hende et ikke ringe formuetab«. Dommen kom til at lyde på en erstatning for formuetab på 200 kr., som udredes af det offentlige tillige med 40 kr. til hver af sagens sagførere. Jens Husted vandt altså over det offentlige, men der skulle alligevel gå en rum tid før erstatningen blev udbetalt. Den 20. juli 1897 rykkede han Stiftamtet for beløbet, der sendte ham beløbet d. 7. august. Dermed sluttede sagen, som også havde været i tre år.

Ejendomshandler

Efter branden i Roust flyttede Jens Husted Christensen til Nygårdsvej i Esbjerg. Han havde været involveret i mange ejendomshandler og er på dette område svær at følge. Han nævner selv i sine notater, »i sommeren 1881 overtog jeg mine forældres ejendom i Roust imod at tilsvare dem aftægt, – disse er nu imidlertid senere begge døde«. Foruden ejendommen i Roust havde han en engparcel i Rousthøje. Han havde haft en ejendom i Skads, hvorpå han boede et par måneder. I 1894 byttede han den bort med en ejendom i Esbjerg. Her købte han flere byggegrunde, samtidig med at han havde ejendommen i Roust. Han nævner også, at han i 1895 havde et par ejendomme i Esbjerg. Han forsøgte at sælge den ene i foråret 1895 med overtagelse til juni, men det lykkedes ikke. På grund af pengenød, lånte han penge af sagfører Nonboe i Varde. Han fremfører til sin undskyldning for misligholdelse af ejendommene, at han flere gange har været uheldig med købere, så han ofte måtte overtage ejendommene igen, hvorpå han var nødt til at ofre store summer på såvel

bygninger som besætninger. I 1897 er han bosat i Nørregade 15 i Esbjerg, også i 1899 hvor han betegnes som arbejdsmand. I huset boede der desuden en mælkekusk, Hartvig Hansen, og en arbejdsmand Anton Jensen med kone og et spædbarn. I 1904 var han bosiddende på hjørnet af Gormsgade og Kronprinsensgade sammen med sønnen Christian og Bodil Marie Christensen, hans nye kone, som var født i Lurskov-Hørup. Hun var 2 1/2 år ældre end han. Ægteskabet holdt dog ikke, og de skiltes i 1905. Hun flyttede fra byen og slog sig ned i Kolding. Ifølge skilsmisseaftalen fik hun udbetalt en sum på 300 kr. I 1920 oprettede han en ægtepagt og et testamente, idet han agtede at indgå sit tredje ægteskab med ugifte Jacobine Jacobsen fra Esbjerg. Jens Husted Christensen døde i Esbjerg den 30. oktober 1932.

Kilder:

Efterladte noter af Jens Husted Christensen. »Varde Avis« 28/6 1895 »Demokraten« 8/7 og 12/10 1897. Borgmester L. Borbergs indberetning til Ordenskapitlet 1899, og »Varde Avis« 27/9 1909. Ole Nørskov: »Rådhuset på Torvet«. Lokalhistoriske Meddelelser, nr. 2 – 2000. Varde lokalhistoriske Arkiv. Dommen i Landstinget, Viborg 17/5 1897. Varde Købstads Politiprotokol, B. 83A, 5059, 5070, 5071, sag 127/95. Århus Købstads Justitsprotokol B. 56, 5035, 5036, sag 315/97. »På opdagelse i Esbjergs historie«, skattemandtalister, Esbjerg Byhistoriske Arkiv. NB. Jens Husted Christensens efterladte notater, Landstingsdommen m.m. hidrører fra nu afdøde John Jørgensen, Tobøl, Guldager, af hvem jeg for mange år siden fik dette materiale overladt i kopi. Materialet er 2005 overdraget til Varde Lokalhistoriske Arkiv.

Søren Manøe, født 1934, Solvænget 107, 6870 Ølgod. Pensioneret lærer og museumsinspektør. Har tidligere udgivet en lang række artikler i Fra Ribe Amt, Ølgod Museum, Mark og Montre, lokalhistoriske bøger m.m.